CONCEPTUL CRIMEI CA MANIFEST BAZAT PE PROMOVAREA IDEILOR POLITICE

THE CONCEPT OF CRIME AS A “MANIFESTO” BASED ON THE PROMOTION OF POLITICAL CONCEPTS

Stela BOTNARU, ORCID: 0000-0002-9739-4338
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.9:323.285:343.326 e-mail:

Summary. It is a well-known fact that the criminals' motivation is a very complex phenomenon that includes financial, political, ideological, and philosophical aspects. One of the most severe crimes is based on the criminal's tendency to promote his own vision of the aspects related to the social, economic, and political order. The concept of crime as a "manifesto" describes the offenses committed by criminals for the promotion of their philosophy. Especially, the committing of political crimes manifests in the murder of the political leaders and their supporters. One of the examples of such crimes is the Russian political terrorism of the final XIX century. In this study, we aim to analyze the concept of political terrorism through the prism of criminology, criminals' intentions, causes, and consequences for the whole society.
Keywords: *crime, politics, motivation, «manifesto», terorism, history*

Este un fapt binecunoscut că intentia infractorului în comiterea infracţiunii reprezintă un fenomen foarte complex, care include aspecte financiare, politice, ideologice și filosofice. Unele dintre cele mai grave infracțiuni se bazează pe tendința infractorului de a-și promova propria viziune asupra aspectelor legate de ordinea socială, economică și politică. Conceptul de crimă ca «manifest» descrie infracțiunile comise de infractori pentru promovarea filosofiei lor. Mai ales, săvârșirea infracțiunilor politice se manifestă prin comiterea infractiunii de omucidere a liderilor politici și a susținătorilor lor. Unul dintre exemplele unor astfel de crime este terorismul politic rus al sfarsitului secolului XIX. În acest studiu, ne propunem să analizăm conceptul de terorism politic prin prisma criminologiei, intenției infractorului, cauzelor și consecințelor infractorilor pentru întreaga societate.
Cuvinte-cheie: *crimă, politică, motivație, «manifest», terorism, istorie*

Referindu-ne la conceptul crimei ca manifest bazat pe promovarea ideile politice remarcăm faptul că acesta se manifestă prin comiterea actelor de terorism politic care sunt caracterizate prin faptul că elementul subiectiv al infracţiunii este unul de ordin politic, actul de teroare este îndreptat împotriva statului, organelor sale sau reprezentanţilor săi, împotriva organizării sale politice sau formei de stat. Acesta are ca scop, ruperea relaţiilor diplomatice, nimicirea sau înlăturarea din anumite funcţii prin agresiune, a unor lideri politici şi şefi de state, care nu mai au capacitatea de a influenţa

politica externă. Acest tip de terorism se deosebește de toate celelalte prin faptul că implică puterea politică ca instrument principal de menţinere pe poziţii.[1]

Spre deosebire de alte tipuri de terorism, cel politic se manifestă sub mai multe forme care de regulă, sunt determinate de mai mulţi factori cum sunt, actorii, scopul, mediul, ţinta acţiunilor teroriste, etc. De pildă, potrivit clasificării lui Constantin Onişoru[2], formele terorismului politic se încadrează în câteva categorii relevante: 1.terorismul explicit sau implicit pus în aplicare de majoritatea statelor cu regimuri totalitare; 2. terorismul exercitat de organizaţiile politice extremiste (majoritatea organizaţiilor teroriste din Europa şi America Latină au la bază ideologii de natură comunistă, unele de natură neonazistă sau din sfera exclusivismului sau fundamentalismului)[3]; 3. terorismul practicat de persoane influente, grupuri de interese, grupuri de presiune, lobby, etc. 4. terorismul puterii discreţionare, cunoscut ca terorism împotriva intelectualităţii şi a gândirii libere, identificat astăzi în Coreea de Nord, Nigeria, etc.

Formele de manifestare ale terorismului politic sunt numeroase, pornind de la terorismul exercitat de organizaţiile politice extremiste şi până la terorismul practicat de persoane influente, grupuri de interese, etc. Obiectivele terorismului politic vizează în principal cucerirea puterii politice prin violenţă, opoziţia la imperialism, lupta pentru reforme sociale, lupta pentru putere şi influenţă, lupta pentru imagine, lupta pentru identitate, crearea şi întreţinerea stării de haos.[1]

Un exemplu elocvent al conceptului crimei ca manifest bazată pe ideile politice reprezintă terorismul revoluționar în Imperiul Rus, care s-a manifestat prin recurgerea sistematică la violență, prin comiterea actelor teroriste împotriva oficialilor și a reprezentanților puterii de stat de partidele și mișcările politice de stânga în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX cu scopul realizării revoluției sociale în Imperiul Țarist.[4] În cadrul terorismului revoluționar în această perioadă de timp pot fi evidențiate convențional următoarele etape: 1) 1861–1866 terorismul perioadei „ Marelor reforme” care se caracterizează prin radicalizarea studențimii; 2) 1877–1881 perioada confruntării între teroriștii populari și forțele guvernamentale; 3) 1904–1907 perioada luptei deschise între teroriști și forțele armate ale Imperiului. [4] [5].

Terorismul revoluționar s-a început de la propaganda pașnică suprimată de forțele guvernamentale, care a determinat recurgerea la agitație revoluționară soldată fără succes și urmată de teroare. Printre cauzele răspândirii ideologiei teroriste în Rusia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pot fi menționate următoarele: creșterea contradicțiilor între reprezentanții puterii de stat și opoziție, revoluțiile din unele țări Europene, diminuarea rolului religiei în viața oamenilor[6], dominarea nihilismului manifestat prin negarea valorilor sociale, ineficiența metodelor legale în lupta cu terorismul, greșelile tactice a guvernării lui Alexandru al II-lea.

Astfel, membrii partidelor politice de stânga au apelat la propaganda ideilor revoluționare în rândul populației, eșecul căreia a determinat apelarea la acte de terorism ca mijloc de luptă cu ordinea politică existentă. Aici însă trebuie să facem o distincție dintre susținătorii mișcării revoluționare și a terorismului revoluționar, întrucât unii ide-

ologi, printre care și Bakunin, au susținut anume necesitatea organizării unei revoluții, nu și efectuarea unor acte teroriste.

Printre trăsăturile caracteristice terorismului revoluționar putem menționa prezența unui mare număr de femei participante în comiterea actelor de terorism, situație bazată pe faptul că acestea nu trezeau suspiciuni colaboratorilor organelor competente, un grad avansat de organizare, precum și componența multinațională a grupărilor teroriste,[6] susținerea financiară din partea nobilimii și aristocrației, nemulțumirea de actul de guvernare. Actele de terorism individual au fost îndreptate împotriva țarului, guvernatorilor, conducătorilor jandarmeriei, membrilor procuraturii militare, fiind justificate prin activitatea acestor funcționari publici.[7] Scopul principal al activității teroriștilor radicali era provocarea acțiunilor revoluționare, iar terorismul a fost văzut ca „regulator al regimului politic în țară”, la care se poate recurge în dependența de politica statală promovată de autoritățile publice sau ca o metodă de agitație pentru dezorganizarea clasei de guvernare în scopul de a o determina să meargă la anumite cedări în favoarea revoluționarilor. Teroriștii tindeau spre provocarea schimbărilor politice în țâră prin eliminarea fizică a Țarului și a apropiaților acestuia, care trebuiau să ducă la destabilizarea întregului sistem de guvernare.[6] Drept exemplu a unui act terorist comis în cadrul mișcării terorismului revoluționar, considerăm oportun să menționăm omorul Țarului Alexandru al II-lea.

Contextul politico-social al domniei lui Alexandru al II-lea și istoricul tentativelor de omor a Împăratului.

După înfrângerea în Războiul din Crimeea (1853-1856), care diminuase considerabil forța de exprimare a Rusiei pe plan european, aceasta avea nevoie de noi reforme pentru ca statul să se adapteze condițiilor de modernitate. La început Alexandru al II-lea a introdus mici modificări printre care: anularea interdicției de a călători în străinătate, atenuarea cenzurii, eliberarea deținuților politici (printre care si cei 29 de decembriști supraviețuitori), desființarea iobăgiei, urmată de reforma administrativă, a justiției, a învățământului, cea financiară și apoi cea a armatei (1862-1874), fără careva schimbări în domeniul politic. Speranțele tot mai mari într-o schimbare, măsurile progresiste insuficiente, au produs frustrări și, în cele din urmă, au dus la crearea situației revoluționare în perioada anilor 1859-1861, urmată de tulburările din Polonia și Lituania (1863) suprimate cu cruzime. Toate aceste măsuri au prejudiciat nu numai prestigiul de care se bucura Alexandru al II-lea, ci prestigiul Rusiei înseși. După înăbușirea revoltelor din Polonia si Lituania, au reînceput mișcările protestatare în Rusia. Opoziția fată de sistemul țarist a început să se intensifice în toamna anului 1861, când au avut loc revolte studențești în Moscova, Petersburg și Kazan, înăbușite de jandarmerie și armată.

Intensificarea protestelor și a luptei revoluționare a condus spre comiterea primei tentative de omor a țarului în aprilie 1866, de către Dmitri Karakozov, membrul ligii secrete, numită Cercul lui Iustin, executat pentru tentativa respectivă, care considera că prin înlăturarea țarului, starea socială din Rusia poate fi îmbunătățită. Unii istorici au văzut în insurecția poloneză și în prima tentativă de asasinat, două puncte de răscruce în

domnia lui Alexandru al II-lea, care au marcat sfârșitul marilor reforme, ba chiar începutul unei ,,contrareforme".[8]

Comitetul executiv al organizației revoluționare populare ,,Narodnaia volya" apărută în 1879, din care au făcut parte revoluționari experimentați precum A.D. Mihailov, V.N. Figner, N.A. Morozov, S.L. Perovskaia, N.I. Kibalcici, l-au condamnat pe Alexandru la moarte în 26 august 1879 asumându-și executarea sentinței.[8]

Printre tentativele de omor ale Țarului poate fi menționată cea efectuată de emigrantul polonez Anton Berezovski în 1867 la Paris; de Alexander Solovyov în 1879 la Sankt-Petersburg; de Stepan Khalturin, care în februarie 1880 a declanșat o explozie în Palatul de Iarnă.[9] Ultima tentativă de omor a fost efectuată de cet. Râsakov, care a aruncat pachetul cu bombă sub copitele cailor care duceau trăsura Țarului urmată de o explozie. După ce Țarul a ieșit din trăsură un individ cu o figură arogantă, ce avea mâinile încrucișate pe piept, într-o atitudine voit defensivă, a aruncat o a doua bombă, chiar la picioarele lui Alexandru al II-lea. Când fumul s-a împrăștiat, cei prezenți l-au văzut pe Țar zăcând în zăpadă cu fața însângerată, încercând în zadar să-si târască picioarele zdrobite. La câțiva pași de el zăcea și asasinul Grinevițki, sfârtecat de explozie. Împăratul s-a stins din viață la 13 martie 1881 la ora15:35.[8]

Referindu-ne la soarta teroriștilor care au organizat comiterea actului terorist respectiv, trebuie să remarcăm faptul că Râsakov, care a fost reținut la locul atentatului, a dezvăluit imediat numele complicilor săi. La data de 27 februarie a fost arestat conducătorul teroriștilor, Andrei Jeliabov, pe 3 martie a fost arestat Mihailov, pe 10 martie Sofia Perovskaia, iar peste 7 zile a fost arestat Nicolai Kibalcici. Cei șase au fost încarcerați în fortăreața Petru si Pavel și toți șase au fost găsiți vinovați și condamnați la moarte, în afară de Hesia Helfman, care era însărcinată. Pedeapsa cu moartea acesteia a fost înlocuită cu închisoarea pe viață, însă Hesia Helfman a murit în închisoare după nașterea dificilă[40]. Chiar dacă s-au făcut numeroase apeluri pentru a le cruța viața, execuția a avut loc conform programului, vineri 3 aprilie 1881 prin spânzurare.

Analiza personalității infractorului

Trecând nemijlocit la analiza personalității infractorului, a cauzelor și factorilor care l-au determinat să comită infracțiunea considerăm oportun să începem cu caracteristica social-demografică a făptuitorului. Ignati Grinevițki era originar dintr-o familie nobilă, la momentul comiterii actului terorist avea 24 de ani, ceea ce arată că persoana respectivă, datorită vârstei sale tinere a fost ușor influențabilă, ceea ce a favorizat înrolarea acestuia în activitatea revoluționară. Grinevițki era student la Institutul de Tehnologie din Sankt-Petersburg, din care însă a fost exmatriculat din cauza absenței la ore.[10] Anume în timpul studiilor el a aderat la mișcarea revoluționară studențească. În 1879 s-a alăturat mișcării narodnicilor și, după ce a înțeles insuficiența ,,mersului în popor", a intrat în organizația ,,Narodnaia volya". În cadrul organizației respective Ignati se ocupa cu distribuirea literaturii ilegale, apoi a lucrat într-o tipografie ilegală.[11]

Remarcăm și faptul că infracțiunea respectivă a fost săvârșită premeditat, în participație, iar pericolul pe care aceasta l-a prezentat, evident a fost unul excepțional

de grav. Printre cauzele interne ale săvârșirii infracțiunii se numără susținerea idealurilor revoluționare, participarea la organizația „Narodnaia volya”, credința în idealurile promovate de aceasta. Particularitățile intenției infracționale și a motivului făptuitorului pot fi stabilite prin analiza testamentului acestuia pe care considerăm oportun să-l citățm: „Alexandru al II-lea trebuie să moară. Zilele lui sunt numărate. Eu sau altcineva va trebui să dăm ultima lovitură puternică, care va răsuna în întreaga Rusie, în cele mai îndepărtate colțuri ale ei. El va muri și împreună cu el vom muri și noi, dușmanii lui, ucigașii lui. Acest lucru e necesar pentru libertate pentru că, prin acest gest se va clătina ceea ce unii numesc guvernare monarhică nelimitată, iar noi despotism... Ce va fi mai departe? Oare iubita noastră Patrie va mai avea nevoie de încă multe jertfe ale fiilor săi pentru eliberarea sa? Mă sperie gândul că vor mai fi încă multe. Însă ultima încleștare mortală cu despotismul, care cred că nu e foarte departe, va umple câmpiile de sânge ... însă vai, istoria ne arată că minunatul arbore al libertății necesită jertfe omenești. Eu nu voi mai participa la ultima luptă. Soarta m-a condamnat la o moarte timpurie si nu voi putea vedea victoria, nu voi putea să trăiesc măcar o zi, un ceas din această perioadă solemnă. Consider însă că prin moartea mea fac ceea ce trebuie să fac și mai mult nu-mi poate cere nimeni pe lume”.[8]

Observăm că cauza acestui atac terorist era lupta cu monarhia absolută, cu despotismul, cu guvernarea unipersonală a Țarului. Ignati Grinevițki considera că luptă pentru liberate și idealurile revoluționare, însă acesta nu conștientiza că terorismul și atentatele nu pot duce nici la libertate politică, nici la îmbunătățirea situației economice a maselor. [8] Trebuie să remarcăm faptul că Grinevițki conștientiza atât prejudiciabilitatea faptei comise, cât și urmările care vor surveni. Ignati remarca că acțiunile lui reprezintă doar începutul activității revoluționare, care va fi urmată de alți revoluționari. Atentatul asupra Țarului semnifica atentatul asupra puterii de stat și a întregului sistem de stat. Prin urmare, simbolismul actului terorist reiese anume din alegerea persoanei care urma să fie asasinată, prin aceasta manifestându-se lupta cu regimul guvernării unipersonale.

Grinevițki era descris de contemporani ca fiind un om bun la inimă, blând, rezervat, nepredispus la conflicte, credincios[11], ceea ce arată că Ignati nu era predispus la comiterea infracțiunilor violente. Ignati în activitatea sa era ghidat de sentimentul acut al dreptății, care l-a determinat să caute modalități pentru crearea lumii în care va triumfa justiția.[10] Printre cauzele externe a comiterii actului terorist putem menționa condamnarea lui Alexandru al II-lea la moarte în 26 august 1879 de „Narodnaia volya”. Factorul criminogen care l-a influențat pe Ignati Grinevițki în săvârșirea infracțiunii este factorul social, el nefiind de acord cu ordinea socială existentă, cu reformele sociale care mergeau foarte lent și nu produceau rezultate vizibile, cu autoritarismul dominant în societate.

Trebuie să remarcăm faptul că prin uciderea Țarului Alexandru al II-lea, teroriștii au privat țara de posibilitatea de a urma o cale democratică. Împăratul pregătea un decret privind adoptarea Constituției, însă succesorul său, Alexandru al III-lea, a refuzat promovarea reformelor constituționale ale tatălui său, iar țara a urmat calea reacției. Exemplul respectiv a arătat că prin atacurile teroriste nu pot fi atinse scopuri nobile.

Terorismul poate semăna doar frică și poate distruge potențialul uman al unui stat[10], însă acesta nu poate servi ca mijloc de promovare a reformelor sociale îndreptate spre liberalizarea sistemului politic.

Referindu-ne la explicarea conceptului terorismului revoluționar de teoria Noii Criminologii, observăm un protest față de ordinea politică și socială existentă în Rusia Țaristă la sfârșitul sec. XIX începutul sec. XX. Plus la aceasta, conceptul terorismului revoluționar arată anume aplicabilitatea practică a teoriei elaborate de R. Quinney, care se bazează pe conflictul între 2 segmente ale societății: nobilimea și susținătorii regimului țarist, pe de o parte, și revoluționarii care luptau pentru schimbarea ordinii de stat existente, pe de altă parte. Observăm promovarea intereselor nobilimii care exercita puterea de stat prin intermediul legilor promovate de aceasta. În perioada Imperiului Țarist și a monarhiei absolute întreaga putere de stat era concentrată în mâinile Țarului, de aceea putem să constatăm că mecanismul legitimității puterii de stat era absolut inaplicabil în acea perioadă de timp. Prin urmare, întreaga construcție a puterii de stat în Rusia Țaristă arată aplicabilitatea ideilor elaborate de R. Quinney, Ian Taylor, Paul Walton şi Jock Young, care subliniau tendința de promovare a intereselor proprii de guvernanți în defavoarea celor guvernați. Plus la aceasta, în cadrul mișcării terorismului revoluționar este evidentă și reacția socială împotriva comiterii actelor de terorism, întrucât revoluționarii nu au fost susținuți de majoritatea populației, fiind condamnați atât de societate, cât și de justiția penală, majoritatea fiind condamnați la pedeapsa penală excepțională. Mai mult, observăm și faptul că apelarea la terorismul politic a fost absolut inutilă, fiind revoluționari, provocând pierderea mai multor vieți omenești, aceștia nu și-au atins scopul propus, provocând politica reacționară a Țarului.

Bibliografie:

1. Olaru M. Tipuri de terorism – particularităţi şi factori determinanţi http://www.arduph.ro/domenii/diu-si-terorismul/tipuri-de-terorism-particularitati-si-factori-determinanti/ , accesat la 30 august 2023
2. Onișoru C., Terorismul politic. Teorie, tactici, contramăsuri. Revista Impact Strategic, Nr.1-2/2003. Citat după http://www.arduph.ro/domenii/diu-si-terorismul/tipuri-de-terorism-particularitati-si-factori-determinanti/, accesat la 31 august 2023
3. Onișoru C., Dimensiune geopolitică şi geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului. –Bucureşti, Ed. AISM, 2002. p.254 ; 465 citat după http://www.arduph.ro/domenii/diu-si-terorismul/tipuri-de-terorism-particularitati-si-factori-determinanti/ , accesat la 31 august 2023
4. Будницкий О. В. Терроризм в российском освободительном движении: идеология, этика, психология (вторая половина XIX — начало XX в.). М.: РОССПЭН, 2000. С. 9, 13.
5. Маньков А.В. Терроризм в России: исторические аспекты (вторая половина

XIX – начало XX века) Вестник Чувашского Университета, 2018, nr. 4 https://cyberleninka.ru/article/n/terrorizm-v-rossii-istoricheskie-aspekty-vtoraya-polovina-xix-nachalo-xx-veka/viewer , accesat la 31 august 2023

6. Суворов А.И. Политический терроризм в России XIX–начала XX веков. Истоки, структура, особенности // Социологические исследования. 2002. № 7.
7. Пономарев Е. Г. Политический терроризм в России во второй половине XIX века, Общество и Право ● 2012 ● № 5 (42) https://cyberleninka.ru/article/n/politicheskiy-terrorizm-v-rossii-vo-vtoroy-polovine-19-veka/viewer, accesat la 30 august 2023
8. Rusu A. N. Asasinarea lui Alexandru al II-lea, țarul reformator https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/asasinarea-lui-alexandru-al-ii-lea-tarul-reformator , accesat la 30 august 2023
9. Гончарюк Д. Убийство Александра II прервало реформы в России https://www.pnp.ru/social/ubiystvo-aleksandra-ii-prervalo-reformy-v-rossii.html , accesat la 31 august 2023
10. Горбач А., История цареубийцы Игнатия Гриневицкого, скромного террориста из-под Бобруйска https://news.tut.by/society/501511.html?c , accesat la 31 august 2023
11. Игнатий Гриневицкий - биография, информация, личная жизнь https://stuki-druki.com/authors/grinevickiy-ignatiy.php Штуки-дрюки ©, accesat la 31 august 2023